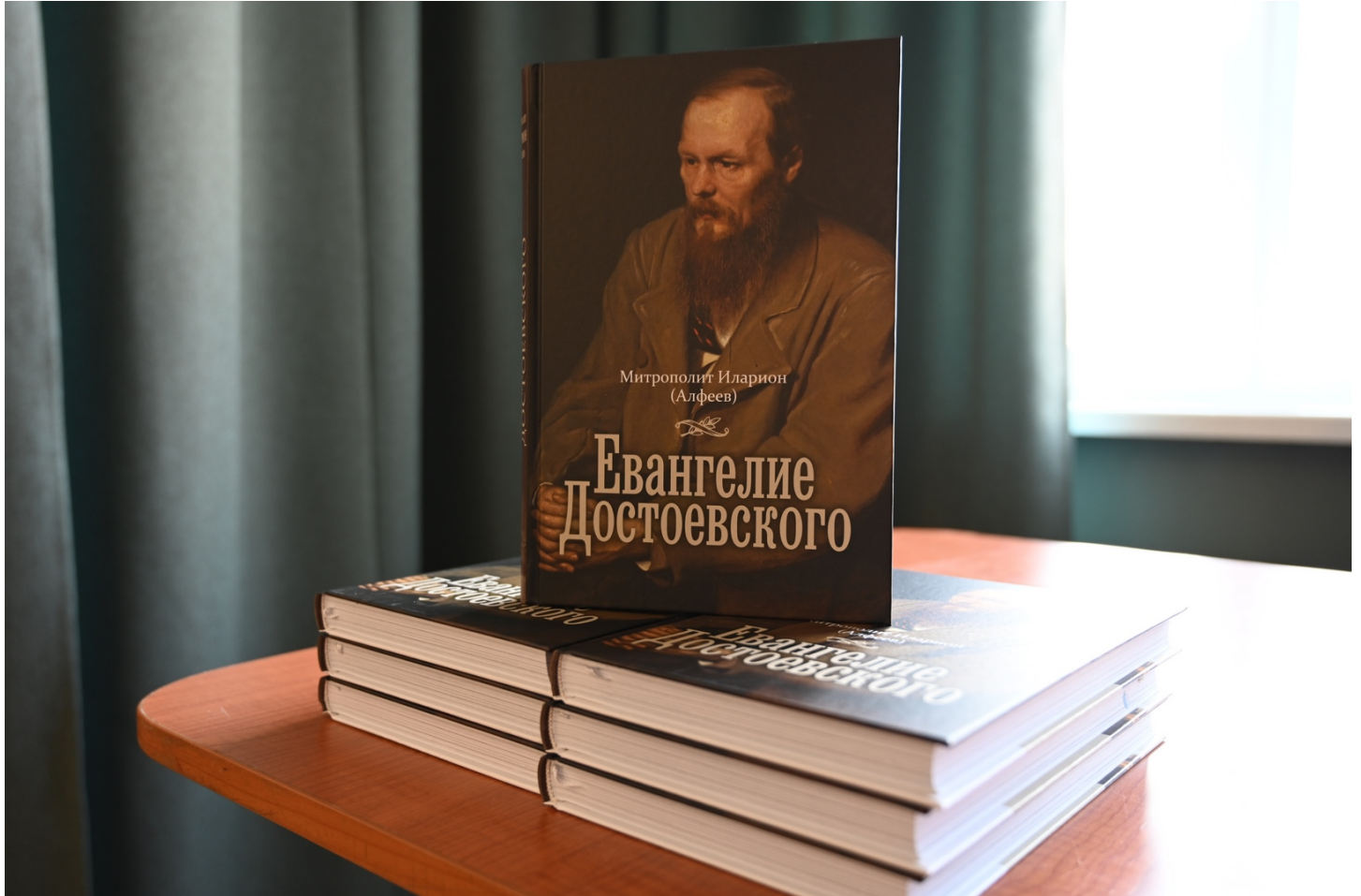

У Москви одржана презентација књиге „Јеванђеље Достојевског“ митрополита волоколамског Илариона

На дан 22. јуна 2021. у централној згради Државног музеја историје руске књижевности „В. И. Даљ“ одржана је презентација књиге „Јеванђеље Достојевског“ митрополита волоколамског Илариона, председавајућег Одељења за спољне црквене послове Московске Патријаршије, ректора Свецрквених постдипломских и докторских студија „Свети Ћирило и Методије“.

Догађају су присуствовали Д. П. Бак, директор Државног књижевног музеја, В. Н. Захаров, почасни председник *Међународног друштва Достоевског*, П. Е. Фокин, руководилац „Музеј-стана Ф. М. Достоевског“ Државног књижевног музеја, И. Л. Волгин, председник Фондације Достоевског и стручњаци у области стваралаштва Ф. М. Достоевског.

Презентацију је отворио Д. П. Бак, директор Државног књижевног музеја. Честитајући митрополиту Илариону уручење Државне награде Руске Федерације додељене јерарху „за допринос развоју националне културе и просветитељску делатност“, Д. П. Бак је објављивање његове нове књиге назвао једним од најважнијих догађаја у свету књижевности.

Затим је приказан мали фрагмент документарне серије митрополита Илариона „Јеванђеље Достојевског“, која је такође посвећена двестагодишњици од рођења писца.

Надаље је наступио П. Е. Фокин, руководилац „Музеја-стана Ф. М. Достојевског“ Државног књижевног музеја. „Изузетно је важно што је о Достојевском рекао управо један од наших најмеродавнијих теолога и јерарха Цркве“, нагласио је истичући да је јединствена нова књига владике Илариона, која открива тајну духовног света и поглед на свет великог руског писца.

За велики допринос проучавању и популаризацији стваралачког наслеђа Ф. М. Достојевског у руску културу, очување руског језика и добротинство, П. Е. Фокин је уручио митрополиту Илариону јавну награду Кемеровске области – Орден Достојевског. Награда је установљена у Кузбасу у години када се обележава двестагодишњица од рођења писца.

Затим се професор В. Н. Захаров, доктор филолошких наука, председник *Међународног друштва Достојевског*, обратио учесницима и гостима. Захваливши се митрополиту Илариону на представљеној књизи, он је посебно говорио о свом стваралачком путу у домену истраживања књижевне баштине Ф. М. Достојевског, о проучавању Јеванђеља Достојевског и хришћанским аспектима пишевог дела.

Обраћајући се присутнима, митрополит волоколамски Иларион, председавајући Одељења за спољне црквене послове Московске Патријаршије, говорио је о настанку књиге у којој, посебно, пореди стваралаштво Ф. М. Достојевског са пророчком и апостолском поруком о Христу:

„Почетком прошле календарске године био сам у посети свом старом пријатељу, изванредном руском дипломати Александру Владимировичу Јаковенку, који је својевремено био заменик министра спољних послова Руске Федерације, затим амбасадор у Великој Британији, а сада је ректор Дипломатске академије Министарства спољних послова Русије.

Александар Владимирович ми је показао факсимилно издање Јеванђеља које је припадало Достојевском. Спољашњи изглед издања је јединствен: тротомни комплет је спакован у кутију направљену у облику затворског вагона. У средини је факсимилно Јеванђеље Достојевског, лево је велики фундаментални том студије, а десно још један том који, у ствари, садржи све цитате из Јеванђеља Достојевског, све алузије на Јеванђеље код Достојевског, коментаре пишевих бележака.

Наравно, био сам толико импресиониран овим ретким издањем (изашло је у малом тиражу) да нисам могао сакрити велику жељу да га поседујем. И, неколико недеља касније, добио сам га на поклон. Уз то сам добио белешку у којој се изражава нада да ће та књига бити корисна за мој научни рад.

Затим је почела пандемија коронавируса и ја сам се нашао у кревету, у карантину. Отприлике крајем лета вратио сам се овом издању, пажљиво га проучио и схватио да бих желео да направим филм о Јеванђељу Достојевског. Штавише, ближила се двестагодишњица од његовог рођења, сточетрдесетагодишњица од његове смрти, и било би веома добро створити документарну серију. Видео који сте данас видели представља заправо кадрове са снимања филма који ће се појавити на јесен, надам се.

У основи књиге коју данас представљам је филм. Обично прво напишем књигу, а онда се по њој снима филм. Међутим, овде је испало обрнуто: прво се појавила идеја за филм, а затим, радећи на материјалу, настала је и ова књига.

Наравно, посматрајући оно што је урађено у достојевштини, врло је тешко рећи нешто ново и оригинално о Достојевском. Стваралаштво овог великог руског писца и пророка проучавано је и уздуж и попреко. Али, ја никада не преузимам било какве теме за књиге или филмове са циљем да нужно кажем нешто ново или оригинално. Штавише, своје књиге никада не пишем ни за кога другог осим за себе. Пишем како бих нешто сам разумео, како бих сместио „у фиоке“. Пре свега, занима ме сам процес писања књиге, а чињеница да се те књиге касније објављују, да их неко чита, то је, рекао бих, споредни ефекат процеса.

Достојевски је одиграо веома важну улогу у мојој духовној биографији. Овог писца сам упознао у раној младости. Још док сам био школарац, прочитао сам готово сва његова дела. После му се много година практично нисам враћао, али његов лик, његове идеје су увек биле присутне у мом животу.

Када сам видео ово издање – Јеванђеље Фјодора Михајловича Достојевског и схватио, прво, огромну количину посла који је урађен на проучавању Јеванђеља Достојевског, а друго, у којој мери и колико је Фјодор Михајлович дубоко проучавао ову свету књигу, желео сам да пишем о Достојевском.

Наслов моје књиге „Јеванђеље Достојевског“ има двоструко значење. Прво, заправо говорим о

Јеванђељу Достојевског – књизи коју је читао читавог живота, од робије до саме смрти. Ова књига се и данас чува у Руској државној библиотеци и имао сам прилику и срећу да је држим у рукама. О томе како је она утицала на стваралаштво Достојевског, желео бих да испричам на основу, пре свега, четири романа његовог „Великог петокњижја“: „Злочина и казне“, „Идиота“, „Злих духа“ и „ Браће Карамазових“. И, наравно, на основу сопственог живота, његове биографије, која у овој књизи није доследно представљена, али су дате чињенице у вези са његовим духовним путем. А он је прошао веома тежак пут.

Јутрос смо на састанку Синодалне библијско-теолошке комисије на чијем челу се налазим проучавали стваралаштво једног од наших истакнутих теолога – архимандрита Софронија (Сахарова). У својим књигама отац Софроније често описује три периода духовног живота: даривање благодати, њено удаљавање и поновно добијање. Најпре се код човека појављује оно што се у теолошком језику назива антиципативна благодат, то јест, Бог додирује човеково срце. То се може догодити у фази новорођенчета, детињству, раној адолесценцији. То је нека врста још увек несвесног контакта са Богом који човек затим губи и пролази кроз кризу, богоостављеност, а затим поново проналази Бога, али на неком сасвим другом нивоу. Сам отац Софроније је прошао тај пут.

Нешто слично можемо уочити у животу Достојевског. Васпитаван је у православној вери, од детињства је био упознат са главним причама из Светог писма Старог и Новог завета, заволео их је, биле су усађене у његову дечију свест. Но, онда је наступио период одушевљења идејама утопијских социјалиста које је платио робијом. Притом, занимљиво је да Достојевски никада није сматрао незаслуженом своју најтежу казну. *Не, то је поштено, јер би нас руски народ осудио*, говорио је. Достојевски је разумео да га је сам Господ водио кроз искушења, како би кроз „чистилиште сумње“ прошло његово „осана“, и дошао је до потпуно другачијег нивоа перцепције вере и хришћанства.

Прошавши страшно, трагично искуство робије, прошавши га са Јеванђељем у рукама у буквалном и пренесеном значењу, он се, наравно, вратио са робије као друга особа. Тамо је развио симбол вере у којој Исус Христос заузима централно место.

У свим својим главним делима Достојевски, на овај или онај начин, покушава да се приближи сјајном Христовом лику.

У „Злочину и казни“ он говори о томе шта претходи почетку човековог духовног препорода. Као што се сећамо, прекретницу овог романа чини епизода када Соња чита Раскољникову о Лазаревом васкрсењу. Роман се завршава мотивом обнове палог човека: испод Раскољниковог јастука, сада већ осуђеника, налази се Јеванђеље. Ово је, наравно, аутобиографски тренутак.

У роману „Идиот“ видимо Фјодора Михајловича како покушава да се приближи Христовом лику кроз христолику личност кнеза Мишкина.

У роману „Зли дуси“ Достојевски наступа као пророк и говори шта представљају хришћанство и антихришћанство. Појављује се, вероватно, као једина особа свог времена која је у социјалистичкој идеологији успела да увиди не само противтежу капитализму, не само неку врсту политичке доктрине, већ и његову антирелигиозну природу, тврдећи да социјализам не замењује капитализам, већ хришћанство – оно што ће касније рећи Н. А. Берђајев јер су идеје и погледи Достојевског имали огроман утицај на филозофију Берђајева. У роману „Зли дуси“ Достојевски јасно показује антихришћанску природу управо оних учења која ће касније Русију довести до катастрофе, предвиђајући и саму катастрофу.

Напоследку, роман „Браћа Карамазови“, који је, опет, духовна аутобиографија Достојевског. Кроз ликове тројице браће писац описује себе у различитим периодима свог живота. Свако од њих излаже његове идеје. И још два покушаја стварања ликова налик Христу су Аљоша Карамазов и старац Зосима. Овде се Достојевски потпуно приближава суштини верског, црквеног живота. Подиже вео над оним најважнијим и тајанственим у Цркви.

Ако упоредимо стваралаштво Достојевског (о томе говорим у својој књизи) са стваралаштвом руских световних писаца, са оним што су говорили о Цркви, тада ћемо видети да је Црква у руској књижевности представљена слабо и површно, што није чудно. Можда је једини писац који се са одређеним интересовањем бавио црквеним темама био Лесков, али њега је занимала само површна страна живота Цркве. Описивао је живот свештенства, његов начин живота, вешто је могао да прикаже ситнице архијерејског живота, али никада није залазио у дубину и није могао да разазна и покаже људима суштину црквеног живота. Можда је зато напоследку изгубио веру јер није уочио у Цркви оно најважније.

Достојевски је, међутим, успео да разазна оно најважније у Цркви – живог Христа. Личност Исуса Христа, који је био у средишту његовог хришћанског погледа на свет, његовог личног симбола вере, надањивала га је за стваралачка достигнућа, пророчанства која је изговарао, заузимала је и централно место у његовом целокупном стваралаштву.

То је, заправо, друго значење наслова моје књиге „Јеванђеље Достојевског“: не Јеванђеље које је Достојевски читао читавог живота, већ оно које је написао. То је блага вест коју је кроз стваралаштво пренео и својим савременицима и њиховим потомцима, укључујући све нас, као и будуће генерације.

Судбина његових дела је невероватна. На пример, видимо да је проза Достојевског преведена на практично све језике света на којима уопште постоји писменост, а да Достојевског читају људи у

разним земљама. Ако говоримо о проповеди Христа, о Православљу, кроз дела Достојевског људи у многим земљама могу да науче о руској култури, руској историји, Христу и Православљу. То је апсолутно невероватан феномен. Било је много руских, византијских теолога, али њихова дела се неће читати ни на свахилију, ни на било којем језику на неким тамо Сејшелским острвима, али Достојевског читају сви и свуда. Кроз дело Достојевског, људи широм света ће сазнати за лик старца Зосиме, списе старца Зосиме, лик Аљоше Карамазова и идеје које представљају.

Стога о Достојевском можемо говорити и као о пророку и као о апостолу у нашем времену безверја, такозваном плурализму, када су све верске традиције изложене као на пијаци. Достојевски се обраћа људима широм света на различитим језицима, сведочи о Христу и о томе како православна особа доживљава Христа.

Достојевски је био дубоко православна личност, то се открива кроз његово стваралаштво. Стога је сасвим природно да његов чувени цитат *Када би ми неко могао доказати да је Христос ван истине, и када би збиља истина искључивала Христа, ја бих претпоставио да останем са Христом* у неком смислу представља лајтмотив целокупног стваралаштва Достојевског. То сам покушао да прикажем у својој књизи, у којој се, наравно, ослањам на достигнућа и достојевштине и руске религиозне мисли, издашно цитирам руске религиозне филозофе и стручњаке у области стваралаштва Достојевског, усредсређујући пажњу читаоца, пре свега, на верске, хришћанске аспекте у његовим делима.

Ето, због тога је написана ова књига.

Хвала на пажњи.“

У наставку презентације наступио је И. Л. Волгин, председник Фондације Достојевског, који је честитао владици Илариону објављивање нове књиге, изражавајући наду да ће издање „започети свој победнички марш кроз градове и села Русије“.

Како је приметила професорка А. Г. Гачева, доктор филолошких наука, традиција освртања пастира Цркве на Достојевског сеже 100 година уназад. Према њеним речима, у књизи митрополита Илариона „Јеванђеље Достојевског“ чују се „гласови Антонија (Храповицког), преподобног Јустина (Поповића), Владимира Соловјова, Сергеја Фудеља. „То је дивно јер се ствара дијалог између Ваших и речи оних који су писали о Достојевском у XX веку“, нагласила је А. Г. Гачева. „Ваша књига потврђује значај и Достојевског као хришћанског писца и руске религиозне филозофске традиције.“

Митрополит Иларион се на крају презентације захвалио учесницима и гостима, пожелевши свима здравље и Божју помоћ.

Сектор за информисање ОСЦП-а

Извор: <https://mospat.ru/sr/news/87504/>